

Associació per a la
Recuperació de la
Memòria Històrica
de Mallorca

BUTLLETÍ DE L'ASSOCIACIÓ PER A LA RECUPERACIÓ DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA DE MALLORCA

TEMPS DE LA MEMÒRIA

Número 1

Octubre del 2006

SALUTACIÓ DE LA PRESIDENTA DE L'ARMHM

Benvolguts amics i amigues :
Fa ja vuit mesos que ens constituïrem com Associació i ,durant aquest temps, hem treballat de valent per dur endavant la tasca que ens vàrem proposar i que recollírem en els estatuts de l'Associació.

Per això mateix, i aprofitant la publicació del primer número de la nostra/vostra Revista, vull explicar-vos què hem fet fins ara i quins resultats hem aconseguit. Els associats sou els primers que els heu de conèixer.

Han estat mesos de molta activitat i també de moltes dificultats. Però això ja ho

sabiem quan començarem i, malgrat tots els obstacles, mantenim la mateixa il·lusió i esperança de llavors. La nostra millor eina es la nostra feina i el convenciment que algun dia aconseguirem els principis en què es fonamenta l'Associació: Justícia, Veritat i Reparació.

La nostra intenció és publicar un fulletó informatiu de las nostres activitats, amb una periodicitat trimestral. Creiem que, a part d'informar-vos, d'aquesta manera també hi podreu participar ja que hi inclourem un apartat on hi podreu posar els vostres suggeriments i opinions. Ens agradaria que fos també una agenda dels

actes previstos per l'Associació així com una eina per manifestar-nos públicament sobre tots els temes que afecten positivament o negativament des de la perspectiva de la Recuperació de la Memòria Històrica.

Espero que aquesta iniciativa sigui productiva i mereixi el vostre interès.

Permeteu-me que aprofiti la ocasió per enviar-vos molts d'ànims i una forta abraçada.

Maria Antònia.

EDITORIAL

Temps de La Memòria comença la seva publicació per assolir dos objectius. El primer és anar informant periòdicament a tots el membres de l'Associació i als companys dels projectes que tiram endavant: rutes de la memòria, presentacions, estudis, recerca, identificació d'indrets amb foses comunes, reivindicacions davant les administracions... Aquest és el nostre objectiu petit i quotidià.

L'altre, el que anam assolint amb la col·laboració de tots, és anar donant un espai a la Paraula Sentida. La nostra publicació no es mou en l'àmbit de l'actualitat del darrer minut. Les nostres noves comencen fa més de 70 anys, i encara són noves i estan fetes de Paraula Sentida.

La nostra paraula és sentida perquè la hem escoltada i perquè ens brolla de molt endins. L'escoltarem, l'alenarem a converses tenguendes durant molts anys xerrant fluixet, quasi en secret, amb les portes ben tancades i anant molt alerta perquè les parets tenen orelles. És l'herència de boca del padrí o la padrina, de la mamà o el papà que no saben on és la persona estimada "robada" amb l'excusa d'una suposada o vertadera militància republicana o esquerrana. En tot cas, vida truncada per haver exercit drets legítims a un estat democràtic o per haver defensat la legitimitat en front del cop d'estat i el posterior estat totalitari.

D'aquesta manera, la Paraula Sentida esdevingué paraula de sofriment, de dol viu com a nafra sense cura, de tristesa amarga, de desesperació, de sentiment d'abandonament, de por.

És la nostra una paraula no sols pensada perquè vessa de dins, surt calenta del fons del pit, de les entranyes, d'aquell lloc del nostre cos on s'amaga l'ànima dels qui estimam i ens varen prendre. La Paraula Sentida, record viu de cada persona, ha passat de padrins a pares i de pares a fills. I cerca ara, al present, que la justícia li obri el camí per poder deixar reposar en pau als qui són morts i als qui queden vius.

La Paraula Sentida demana justícia en forma de reconeixement i restitució de la dignitat robada. I entre nosaltres es deixa escoltar i coneix el consol de la mútua comprensió, de l'Amor que ens encoratja passa, passeta, passa en el camí de la Justícia.

Aquest és el nostre espai, de tots els que volem deixar brollar la Paraula Sentida. Als demòcrates, als professionals de la política sols els demanam que facin la seva feina, que treballin amb justícia.

TRIBUNA OBERTA

(espai de participació per a tots els socis al correu tempsdelamemoria@gmail.com)

El Vaixell de la Memòria
Eren dies terribles al Cementiri de Palma. Es matava i es moria. Un nombrós públic entusiasta aplaudia les execucions. Falangistes desafiantes es passejaven insultant i escopint els cadàvers. En aquell dantesc escenari, Antoni, un nin de 6 anys, cercava amb la seva tia la jaqueta de son pare, el republicà Andreu Blanch, entre un munt de peces de roba plenes de sang. Aquell nin plorava, només volia tornar a ca seva, li feia por aquell lloc. Però, la seva família necessitava confirmar allò que ja era més que una sospita. Al seu costat, altres dones també registraven els bolics de roba amb el cor encongit.

Martí Vicens, "El Bon Jesús de Pollença", no va tenir gaire sort. Després de setmanes amagat per la serra, va

aconseguir fugir a Menorca amb una barca. Els falangistes el cercaven furiosos. En Martí era un conegut llibertari i havia defensat l'Ajuntament de Pollença els primers dies del alçament. Quan viatjava de Menorca a Barcelona, el seu vaixell va ser interceptat per la marina feixista italiana. El detingueren i el retornaren a Mallorca. L'assassinaren al cementiri de Palma. Una dona que el coneixia conserva encara el mocador amb el que li va netejar la sang de la cara.

Dues histories creuades que em van venir al cap l'altre dia, quan vaig visitar la fosa que unes obres de desdoblament han descobert al costat del cementiri de Ciutat. Vaig pensar que era probable que en Martí Vicens o n' Andreu Blanch fossin allà, entre aquells ossos. Son només

dos noms entre milers. Dues petites mostres de la terrible repressió desfermada. Però, són dues històries que he conegut personalment.

Han passat setanta anys i, avui, aquell nin que plorava és membre de l'Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica de Mallorca. Com ell, són ja més de tres-cents els familiars que s'han agrupat per mantenir viva la darrera esperança de poder tancar definitivament les seves ferides. Per ells, l'Associació és una llum en la foscor del silenci de dècades. Una eina per trencar l'oblit. I la confirmació de què no estan sols.

I, malgrat lleis que es preparen equiparant víctimes i botxins, no tinc cap dubte que l'ARMHM s'ha convertit (passa a pàgina següent)

(Continuació TRIBUNA)

en el vaixell d'aquests autèntics naufragats de la memòria que, abandonats a la seva sort durant massa temps, intenten encara arribar al sempre llunyà port de la Justícia.

Salut i endavant, que els vents ens seran propicis.

Pedro de Echave

Membre de la ARMHM

VALORACIÓ DE L'ASSOCIACIÓ PER A LA RECUPERACIÓ DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA DE MALLORCA DEL PROJECTE DE LLEI PER LA QUAL ES RECONeixEN I AMPLIEN DRETS I S'ESTABLEIXEN MESURES A FAVOR D'AQUELLS QUE PATIREN PERSECUCIÓ O VIOLÈNCIA DURANT LA GUERRA CIVIL I LA DICTADURA

L'Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica de Mallorca veu amb preocupació el Projecte de Llei aprovat el passat 28 de juliol pel Consell de Ministres, conegut com a Projecte de "Llei de la Memòria Històrica".

Tot i que aquest document era esperat amb molta d'illusió per l'Associació, i tenint en compte que encara es tracta d'un PROJECTE DE LLEI i que, per tant, és susceptible d'esmenes que incorporin canvis en el seu articulat, voldríem manifestar la nostra inquietud davant les mesures que es proposen perquè són exclusivament als efectes de reparació. Els Principis que seguim a l'Associació són els de Justícia, Veritat i Reparació de les Nacions Unides, i aquest

RECU LL D'ACTIVITATS DUITES A TERME DES DE LA CONSTITUCIÓ DE L'ASSOCIACIÓ AL FEBRER DEL 2006

Actes de presentació

Constitució de l'Associació a Palma

OCB Inca

OCB Palma

IES Pau Cases Noves (Inca)

IES Alcudia

Felanitx

Calvià

Sa Pobla

Capdepera

PSM (Trobada a Campanet)

Manacor

Son Servera

Porreres

Buger

Activitats que hem organitzat

Commemoració de la proclamació de la II República a Palma

Ruta de la Memòria a Calvià

Actes de condemna del cop d'estat del 1936

Homenatge als mestres republicans a l'UIB

Col·locació de 30 noves plaques al Bosc de la Memòria de Calvià

Actes i activitats en que hem participat

Jornades sobre Memòria Històrica a Manacor

Homenatge a Son Coletes (Manacor)

Presentació del film " Muerte en el Valle" a Sencelles

Curs interdisciplinari sobre memòria històrica a Cuenca

Alaró

Primeres Jornades d'Estudi Local de Porreres

Projecte "Todos los nombres" a Sevilla.

Properes Activitats

Jornades sobre memòria històrica a València (Premis d'octubre)

Algaida (novembre)

Petra (desembre)

Aniversari del vot femení (desembre)

Treballs de investigació a arxius, registres i publicacions.

Arxiu Regne de Mallorca (expedients de responsabilitat política)

Arxiu de la Presó de Palma (expedients de presos dels anys de la guerra)

Registres Civils (certificats de defunció dels anys de la guerra)

Cementiris (llibres de entrades dels anys de la guerra)

Arxius militars

Hospital militar

Buidatge de la publicació Memòria Civil del Diari Balears (1986-1987)

Registre de Testimonis

Formularis

Documental

Porreres

Calvià

Alaró

Publicacions

Quadern de la Memòria N° 1 (Calvià)

"Ombres a la Illa del Sol", reportatge a la TV Pública Alemanya

Aproximació a l'estudi en vers els desconeguts i desapareguts del Pla de Mallorca durant la guerra civil

Pagina web www.memoriadelesilles.org

Entrevistes a premsa, radio i televisió.

Projecte neix mancat dels dos primers principis, sense els quals no hi pot haver una reconciliació ni una pau justa i duradora.

Així i tot, les mesures de reparació que es proposen són susceptibles de millora perquè, si no, mantenen Espanya en una situació anòmala en el panorama internacional i clarament injusta en l'àmbit espanyol:

1. No s'anul·len les sentències ni les sancions franquistes, sinó que s'estableix un sistema especial per a què les víctimes o els seus familiars sol·licitin la declaració de "manifesta injustícia" d'aquestes condemnes:

a. El text és tan ample i tan ambigu que permetria declarar la injustícia de condemnes dictades per la justícia de la II

República contra els militars sublevats i proclamar-ne el seu reconeixement.

b. Es permet que, en cas que les víctimes no tinguin actualment familiars que puguin instar la declaració de reconeixement i reparació, siguin les institucions públiques, les que ho facin respecte d'aquells que haguessin ostentat qualque càrrec en elles: en comunitats autònomes o en municipis on governi un partit contrari a la recuperació de la memòria històrica, serà difícil aconseguir aquest acord, i es deixa fora d'aquesta possibilitat milers d'homes i dones (pensem en sindicalistes i treballadors) a les que ningú pot representar en cas de no haver tingut descendència.

c. El termini fixat és només d'un any a partir de l'entrada en

vigor de la llei: aquest hauria de ser un termini obert, la recuperació de la memòria històrica és un procés lent.

d. No s'entén que el dictamen sobre el caràcter injust de la condemna sigui adoptat per historiadors o sociòlegs, i no per juristes.

e. Les víctimes de la guerra civil no només patiren persecució o violència per raons polítiques o ideològiques: cal incloure les víctimes civils que patiren violència amb motiu o en relació amb la guerra civil i independentment de la durada de la condemna a la qual hagueren de sotmetre's.

f. La declaració de reconeixement i reparació no és suficient, cal l'anul·lació de totes les sentències (passa a pàg 3)

(continua pàg 2) dictades pels sublevats durant la guerra civil i pel règim franquista per motius polítics o ideològics: lo contrari és una burla a la pròpia noció de JUSTÍCIA.

g. La Declaració de reconeixement i reparació ometrà qualsevol referència les persones que varen intervenir en els fets o en les actuacions jurídiques que varen donar lloc a les sancions o condemnes: la impunitat continua.

2. L'Estat continua deixant l'exhumació de les fosses comunes i la recerca dels desapareguts en mans dels particulars i de les Associacions, però es compromet a facilitar la feina: donant subvencions (a Associacions constituïdes abans de l'1 de juny de 2004, mentre que la constitució de

moltes d'elles ha estat un fenomen recent); elaborant un mapa de localització de les fosses; preservant les àrees incloses en aquests mapes; autoritzant les exhumacions i facilitant l'accés a finques públiques i privades on es localitzin fosses comunes...

a. És inacceptable que els particulars duguin a terme l'exhumació de fosses comunes: l'Estat n'és el responsable i no pot delegar aquest deure en els ciutadans que, de bona voluntat i amb els seus propis mitjans, cerquen els seus familiars assassinats.

b. No es determina l'autoritat competent per autoritzar les prospeccions. L'Associació manté la seva postura respecte de la competència de l'Administració de Justícia,

donada la circumstància de mort violenta en tots els casos.

c. Es preveu que les restes que no siguin reclamades siguin inhumades en el cementiri corresponent al terme municipal on foren trobades "a càrrec dels sol·licitants de l'exhumació": això és, senzillament, intolerable.

3. Es preveu la retirada de la simbologia commemorativa de la guerra civil però es permet el seu manteniment per raons artístiques, arquitectòniques o altres "d'interès general", que són decidides pels òrgans que tenen atribuïda la seva titularitat o conservació. Per altra banda l'ambigüitat mantinguda en la terminologia oblida la legitimitat d'aquella simbologia relativa a aquells que defensaren la legalitat republicana,

que podria ser retirada a l'empara d'aquesta llei.

4. Es garanteix a les víctimes i als seus familiars el dret d'accés als arxius públics i als arxius privats sostinguts amb fons públics, però es protegeixen els documents que identifiquin els autors o altres persones que varen intervenir en els fets: en aquests casos, els responsables dels arxius públics no en lliuraran una còpia sinó un certificat sobre el seu contingut. Més impunitat. Tampoc s'estableixen mecanismes per garantir la conservació de la documentació ni per a la recuperació de tota documentació pública, relacionada amb la repressió franquista, o les institucions republicanes, que estigui en mans privades.

LES FOSES OBLIDADES

Recuperar el temps, recuperar els fets, recuperar les persones... en definitiva recuperar la memòria són alguns dels principals objectius de l'Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica de Mallorca.

Sabem que hi ha moltes persones interessades en trobar familiars desapareguts durant la Guerra Civil, però són molt pocs els que saben exactament en quina fossa comuna són enterrats. Per aquest motiu, l'ARMHM treballa des de l'any passat en la localització de les fosses comunes de Mallorca (cementiri de Porreres, pou de s'Àguila a Llucmajor, cementiri de Calvià, etc.) i en la coordinació dels familiars de desapareguts que cerquen aquestes persones. És una tasca complicada, i a vegades obstruïda pels col·lectius de persones que pensen que les ferides de la repressió feixista s'han d'ocultar i ometre, en definitiva que s'ha de passar pàgina d'aquests anys de la nostra història més recent.

A través de la premsa ens assabentarem que el passat dia 2 d'octubre les obres públiques que s'executen a la rodona prop del cementiri de Palma posaren a la llum l'aparició d'una gran quantitat de restes òssies humanes. Immediatament es presentaren al lloc membres de la

policia judicial, del jutjat de guàrdia i un forense per realitzar una primera inspecció. Després d'una primera prospecció, aquestes persones informaren que podien tractar-se de restes amb una antiguitat superior als cinquanta anys, i que per tant podien coincidir amb restes que pertanyen al període de la Guerra Civil Espanyola. Es recolliren unes mostres per analitzar-les als laboratoris per tal de verificar l'edat de les restes.

Assabentats de la notícia, la presidenta de l'Associació, Maria Antònia Oliver Paris i Margalida Capellà es desplaçaren a lloc de la troballa, juntament amb membres del Consell de Mallorca. Els representants de l'Associació demanaren a les autoritats l'aturada de les obres, ja que aquestes podien afectar greument al contingut de la fossa i demanaren una investigació científica adient.

L'Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica de Mallorca, a través dels seus arqueòlegs ha enllestit i presentat un protocol d'intervenció, en cas de que les restes humanes trobades pertanyin al període 1936-1939, i així poder realitzar les pertinents exhumacions i es pugui dignificar el lloc.

La pàgina negra de la nostra història recent, la repressió franquista, no s'ha d'ometre

mai més, ni s'han de prendre mesures per "maquillar" la repressió, malgrat els seus resultats puguin escandalitzar a l'opinió pública. Els representants de l'Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica de Mallorca som de l'opinió que s'ha de contar, investigar i rellegir, ja que el coneixement del nostre passat és fonamental per aprofundir dins de la convivència democràtica, en el respecte del pensament crític i discrepant.

Bartomeu Garí Salleras, historiador i membre de l'ARMHM

EXTRACTE DE LA SOL·LICITUD PRESENTADA AL CONSELL DE MALLORCA PELS ARQUEÒLEGS DE L'ARMHM

Per a la Direcció Insular de Patrimoni Històric del Consell de Mallorca

... David Javaloyas Molina, arqueòleg i Miquel Àngel Sastre Vanrell, arqueòleg, en representació de l'ARMHM

EXPOSAM,

Que dimarts (3 d'octubre) ens varem assabentar de la troballa

de restes humanes en el transcurs de les obres de desdoblament del Camí de Jesús, just al costat del Cementiri Municipal de Palma. Dimecres, 4 d'octubre varem assistir al lloc de la troballa, convidats per part del Consell de Mallorca, i poguérem documentar la seva importància històrica i arqueològica.

En el transcurs de l'excavació d'una rasa, per a la instal·lació d'una canalització es varen trobar una sèrie de restes humanes, entre les quals hi havia tres cranis, a més d'altres ossos. Al lloc dels fets es va presentar la policia científica, que va determinar a primera vista que les restes trobades tenien possiblement una antiguitat superior als 50 anys. De totes formes, els ossos es troben en procés d'anàlisi d'ADN per determinar la seva adscripció cronològica.

A l'examen ocular que realitzarem nosaltres dimecres dia 4 d'octubre, poguérem constatar la presència de restes humanes, tant a les terres extretes per la maquinària, com a la mateixa rasa, on s'apreciava a simple vista un possible retall, que donava la impressió de ser el lloc on es trobaven enterrats els cossos humans.

I PER AIXO, SOL·LICITAM

Que la policia científica anunciï el més breument possible la datació aproximada de les restes humanes.

A més, que d'acord amb la Llei de Patrimoni Històric de les Illes Balears, (passa a darrera pàgina)

(ve de pàg. 3) (Llei 12/1998), i el Decret 144/2000 que regula les Intervencions Arqueològiques i Paleontològiques, es dugui a terme:

A) La paralització immediata de les obres, i la protecció i vallat de la zona afectada.

B) L'inici d'una excavació arqueològica amb totes les garanties, tenint en compte els protocols d'actuació en troballes de restes humanes. Per tant, s'haurà d'elaborar un projecte arqueològic que contempli la presència d'arqueòlegs, a més d'antropòlegs físics en el camp, i tots els professionals adients i necessaris per una correcta exhumació dels cossos.

C) Que si es confirma la seva adscripció al període de la Guerra Civil Espanyola, es compti amb la presència de membres i arqueòlegs de l'ARMHM. Aquests, hauran de participar, en l'elaboració tant del projecte, com de la feina de camp, com de la posterior elaboració de la memòria. A més també hauran de intervenir en la possible identificació de les persones inhumades a la possible fossa, ja que compten amb l'experiència i el suport científic d'altres associacions germanes a l'ARMHM que ja han excavat fosses de la Guerra Civil a diferents llocs de la geografia peninsular.

D) Que es realitzin, a més, una sèrie de cales, als altres llocs propers al Cementeri de Palma afectats per les obres de desdoblament del camí de Jesús, per documentar si existeixen estructures semblants a la trobada a la rasa.

L' Associació vol agrair la seva col·laboració a totes aquelles persones que fan possible l'assoliment dels objectius que es van marcant amb la seva tasca quotidiana i agraeix a tots els socis la confiança que han dipositat en ella.

Per contactar amb l'ARMHM:

C/ Sant Miquel, 26, 1B Palma 07002 (Correspondència)

Per contactar amb aquesta publicació:

tempsdelamemoria@gmail.com

Més Informació a:

www.memorialdelesilles.org

UNA EXPERIÈNCIA PER CONTAR...

Són moltes les vivències amb que ens anam enriquint en aquest camí que feim tots junts. I aquesta darrera pàgina és un bon lloc perquè avui en puguem llegir una

(Extracte d'un correu enviant per na Maria Antònia, presidenta de l'ARMHM)

Hola, l'altre dia quan anàrem a Pollença a entrevistar a Josep Muntaner, jo ja li havia demanat pel meu padrí telefònicament i m'havia dit que no el va conèixer a la presó de Ca'n Mir. Mentres en Peter i en Tuyi preparaven el material per gravar, en Josep en va dir que tenia un poema per mi dedicat als padrins. Quasi en poso a plorar. Al final de l'entrevista, ell personalment em va recitar el poema. No te res a veure amb el meu padrí, ni amb la repressió, però diu molt de la sensibilitat d'aquesta persona que no va conèixer el meu padrí, però que em va recitar un poema dedicat als padrins. Avui l'he tornat a llegir, va ser un regal que vull compartir amb vosaltres :

ELS PADRINS

Ben arran del poble,
a un pujolet,
els padrins vivien.
En sortir d'escola,
allà me n'anava
quan no feia fred.

El padrí llaurava
amb una somera;
cada soc li deia:
"Arri!, Avina!, Enrera!"

Ja la padrineta
m'estava esperant,
i una besada
me solia dar.
Amb net davantal
de fresca indiana,
llesques de pa amb oli
per berenar em dava;
o pa i confitura
de codony, guardada.

Finida la tasca,

el padrí venia
i, entrant la somera,
la desengornia.

Llavors ell s'asseia
a devora el foc,
i de tabac feia
un xigarro tort.

Ah, aquell xigarret,
prim i ajupit,
com el padrinet....!

De sopes un plat
I pa amb sobrassada,
Amb quatre olivetes
Haviem sopat.

A davall la taula
La moixa meulava,
Demanat la pell
De la sobrassada.

Llavors el padrí
Ja m'acompanyava,
I, a mitjan camí
"bona nit" mos dèiem,
Amb una besada.

A què és preciós?. Vaig pensar que pot ser el meu padrí fos com aquest home.

Quantes morts sense sentit! Quantes coses haguessin pogut fer aquestes persones? . No ho sabrem mai. El que sí és cert, és que ens privaren de les seves vides, de la seva companyia, de la seva feina, de les seves obres.

Penso que tots som víctimes. El títol de l'obra de'n Rubianes: "Lorca somos todos", em sembla molt encertat.

Perdonau, estic un poc sensiblera avui. Bé, vaig a fumar un xigarret, i després a dormir que demà tenc feina.

L'ARMHM VOL INFORMAR A TOTS ELS SEUS SOCIS QUE EL PROPER MES DE FEBRER DEL 2007 TENDRÀ LLOC L'ASSEMBLEA GENERAL DE L'ASSOCIACIÓ COINCIDENT AMB EL PRIMER ANIVERSARI DE LA CONSTITUCIÓ DE LA MATEIXA,

**Associació per a la
Recuperació de la
Memòria Històrica
de Mallorca**